

TOTAAL

Over beeldende lessen die rijk zijn aan taal

In het huidige taalonderwijs legt het curriculum geen duidelijke link tussen Nederlands en andere leergebieden, zo luidt veelgehoorde kritiek. Terwijl die link de taalvaardigheid van leerlingen kan vergroten en versterken. Hoe zou zo'n link eruit kunnen zien? Drie praktijkvoorbeelden waarin een les beeldende vorming niet alleen een waardevolle bijdrage levert aan de doelen van kunst en cultuur, maar ook het taalonderwijs intensiveert.

Tekst: Mech Benjaminsen

Beeld: Creëer en leer

Loeren, gluren, staren

In de klas van juf Yvonne (Regenboog, Middelburg) gaat het over voedsel en de vraag waar dieren hun voedsel vandaan halen. Tegelijkertijd leert juf Yvonne de leerlingen een aantal nieuwe woorden aan. Woorden als loeren, staren, aangapen en gluren. Nu staat er een beeldende les op het programma. Juf Yvonne gebruikt de les in de eerste plaats om de leerlingen een beeldende techniek aan te leren en om ze te laten oefenen met een onderzoeksstrategie: het bedenken van meerdere ideeën. Maar daarnaast kan ze de les ook goed inzetten voor het bestendigen van de nieuwe woorden. Ze weet namelijk dat woorden nooit in een keer geleerd worden en dat woorden die een kind niet kan koppelen aan bestaande kennis, nauwelijks worden onthouden. Samen met de leerlingen bekijkt ze foto's van dieren. Ze stelt vragen als: Wat doen de dieren? Waaraan kun je dat zien? Zie je overeenkomsten en verschillen? Waarom gedragen de dieren zich zo? Wat vind je daarvan? Al kijkend en pratend over de foto's worden de inhoudswoorden loeren, staren en gluren in een nieuwe context besproken. En ook functiewoorden, zoals 'naar' in loeren naar, komen aan bod. Daarna krijgen ze de opdracht om een portret van een dier te tekenen:

een dier dat loert naar zijn eten. Eerst maken ze meerdere schetsen, die ze vervolgens in groepjes bespreken. Waar zie je dat het dier loert, gluurt, staart? Wat zou je kunnen doen om dat duidelijker te maken? Ze geven elkaar tips en tips. Opnieuw gebruiken ze de nieuwe woorden, in dit geval in een voor hen betekenisvolle context.

"Juf, dit voelt gespikkeld"

In de kleuterklas van Juf Shanty (Willibrordschool, Vleuten) gaat het al de hele week over spelletjes. Op de website met beeldende lessen die ze raadpleegt, komt ze een opdracht tegen waarin de leerlingen samen een Dominospel maken. Niet met getallen, maar met texturen. Bij het bestuderen van het filmpje over textuur ziet juf Shanty direct de mogelijkheden voor taalonderwijs. Er wordt een werkvorm

Over de afbeeldingen:
De werkstukken bij dit artikel zijn afkomstig uit het museum
van de methode Creëer en Leer.

Domino

gesuggereerd waarin leerlingen een voorwerp, dat verstopt zit in een doos, mogen beschrijven. Hoe voelt het aan? Woorden als zacht, hard, ruw, glad, pluizig, glimmend en geribbeld komen aan bod. Tijdens zo'n actief gesprek blijken kleuters heel creatief in het bedenken van woorden om iets te beschrijven. "Het is net een stroopwafel", roept een van de kleuters die over een stukje jute wrijft. Een andere kleuter stopt zijn hand in de doos en zegt: "Het voelt als een hond met krulletjes". Als leerkracht geef je niet alleen feedback op het beeldende deel, maar ook op het gebruik van taal. Je kunt tijdens het gesprek positief zijn over het taalgebruik en waar nodig verbeteren of verhelderen. Daarna gaan de kleuters fanatiek aan de slag. Ze mogen in het lokaal voorwerpen zoeken met een duidelijke textuur en daar afdrucken van maken. Juf Shanty loopt rond en spreekt vooral leerlingen aan die in de kring minder aan het woord waren. Als het Dominospel af is, spelen de kleuters er regelmatig mee. Ook dan is er volop gelegenheid om woorden die een textuur beschrijven voorbij te laten komen. "Juf, dit voelt gespikkeld", zegt een verlegen kleuter.

Stilleven

Meester Leon (Vlindertuin, Heerhugowaard) heeft de startpagina van een beeldende les op het bord gezet. Iedereen ziet het woord bloemstilleven staan. "Wat zou dat zijn, een bloemstilleven?", vraagt hij. Samen met de leerlingen zoekt meester Leon naar houvast. "Het woord is samengesteld uit drie andere woorden: bloem, stil en leven. Kunnen we daar iets mee?". Terwijl ze naar genrestukken kijken, ontdekken de leerlingen steeds meer over het begrip stilleven. In de uitvoeringsfase van de les visualiseren ze zelf de woordbetekenis. Ze maken een bloemstilleven, maar gaan wel anders te werk dan de schilders in de Gouden Eeuw. In dit geval worden de vormen gemaakt met arceringen. Aan het eind van de les blijkt dat meester Leon nóg een taaldoel heeft met deze les. Het doel wordt duidelijk als ze gezamenlijk naar de werkstukken kijken. Hij ziet de nabeschuiving als een goed moment om de mondelinge taalvaardigheid en het argumenteren te oefenen. Meester Leon stelt open en prikkelende vragen waarbij het antwoord uitnodigt tot kijken en doordenken. Welke bloemstillevens vind jij passen bij de Gouden Eeuw? Waaraan zie je dat? Wie denkt daar heel anders over? De leerlingen oefenen met het verwoorden van hetgeen ze zien en hoe ze daarover denken. Met argumenten overtuigen ze medeleerlingen. "Meester", zegt een van zijn leerlingen, "ik vind stilleven eigenlijk geen goed woord. Het is dan wel een stil moment

Nabespreking Stilleven

dat wordt weergegeven, maar de meeste werkstukken schreeuwen het uit".

Aanknopingspunten

Elke fase van een procesgerichte beeldende les biedt aanknopingspunten om mondelinge taalvaardigheid en woordenschat te vergroten en intensiveren. De drie taalgroeimiddelen (taal aanbod, taalruimte en feedback) komen aan bod tijdens de oriëntatiefase waarin beeldmateriaal klassikaal of in groepjes wordt besproken. Hetzelfde geldt voor de onderzoeks- en uitvoeringsfase wanneer leerlingen worden begeleid of wanneer ze onderling in gesprek gaan, zeker bij een samenwerkopdracht. Tijdens de nabeschuiving komt ook argumenteren aan bod. En tot slot kun je een tekst, gedicht of (prenten)boek als uitgangspunt nemen voor beeldend werk, zodat ook het verwerken van schriftelijke informatie en plezier in lezen een rol kunnen spelen in de les. Binnenkort worden de nieuwe kerndoelen voor Nederlands ingevoerd. Daarin is expliciet aandacht voor het stimuleren van taal in de andere leergebieden. Uit deze praktijkvoorbeelden blijkt dat het leergebied kunst en cultuur volop mogelijkheden biedt voor een rijk totaal onderwijs.

Over de auteur

Mech Benjaminsen geeft vanuit de stichting Creëer en Leer training en coaching. Thematisch werken met taal, burgerschap en/of wereldoriëntatie en het samenstellen van leerlijnen zijn haar specialiteiten.

Meer info:

Voor meer informatie over de methode van Creëer en Leer, mail of kijk op de website:
m.benjaminsen@creereenleer.nl
 www.creereenleer.nl